

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОМУ ДИСКУРСІ: ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У тезах розглянуто вплив англійських запозичень на розвиток української науково-технічної термінології, а також особливості їх адаптації та функціонування в сучасному фаховому мовленні. Окреслено роль англіцизмів у забезпеченні точності професійної комунікації та підкреслено необхідність упорядкування терміносистеми.

Ключові слова: англіцизм, запозичення, науково-технічний дискурс, адаптація, термінологія.

Abstract

The theses examine the impact of English borrowings on the development of Ukrainian scientific and technical terminology, as well as the features of their adaptation and functioning in modern professional communication. The role of anglicisms in ensuring precision in professional discourse is outlined, and the need for systematization of the terminology system is emphasized.

Keywords: anglicism, borrowing, scientific and technical discourse, adaptation, terminology.

Лексичний склад кожної розвиненої мови перебуває під постійним впливом позамовної дійсності та відображає динаміку її розвитку, що є об'єктивним наслідком загального поступу людства. Формування глобального інформаційного простору та інтеграція суспільних, економічних і наукових процесів зумовлюють появу нових концептів, які потребують точного мовного оформлення. У результаті словниковий склад сучасної української мови активно збагачується, передусім завдяки англійським запозиченням [1]. Особливо помітно ці процеси виявлено у науково-технічній сфері, де англійська мова виконує функцію основного засобу міжнародної комунікації та обміну знаннями, що посилює потребу в уніфікованих термінах і сприяє інтенсивному входженню англіцизмів, які забезпечують точність і лаконічність фахового мовлення.

Сучасні лінгвістичні дослідження формують теоретичне підґрунтя для вивчення комп'ютерного дискурсу та фахової термінології. Проблеми термінознавства, перекладу й локалізації висвітлено в працях Т. Кияк, З. Куделько, А. Д'якова, Л. Туровської, Н. Кожемяченко, Ю. Онищенко, А. Міщенко та інших науковців. Особливу увагу дослідники приділяють процесам запозичення й адаптації англійської лексики, її структурним моделям і функціонуванню в сучасному науково-технічному дискурсі. Проте попри значну кількість наукових розвідок, поява нових форматів людино-машинної взаємодії, формування глобального інформаційного простору та активне запозичення англіцизмів зумовлюють потребу в постійному оновленні перекладацьких підходів і подальшому дослідженні механізмів їхньої асиміляції. Це визначає актуальність цієї наукової розвідки, спрямованої на аналіз особливостей адаптації та функціонування іншомовних запозичень в українському науково-технічному дискурсі.

Процес адаптації нових лексем у науково-технічному просторі має комплексний, багаторівневий характер і охоплює кілька ієрархічних етапів. На фонетичному та графічному рівнях засвоєння термінологічних одиниць відбувається переважно через транслітерацію та транскрипцію. Прикладами такого засвоєння є терміни *блокчейн*, *провайдер*, *дистриб'ютор*, *клауд-сервіс*, *хост* тощо. Дослідження показують, що на початкових етапах часто спостерігається значна варіантність написання, що пов'язано з адаптацією до норм нового українського правопису, зокрема в контексті вживання апострофа та передачі іншомовних звуків [2]. Активне проникнення англіцизмів зумовлене не лише лінгвістичними, а й потужними екстралінгвістичними чинниками: домінуванням англійської мови у сфері високих

технологій, розширенням взаємодій між науковими спільнотами та необхідністю уніфікації світової термінології в межах переходу до єдиного інформаційного простору [3].

Морфологічна адаптація передбачає повне або часткове входження запозичення до граматичної системи мови-реципієнта. Більшість запозичених іменників чоловічого роду на приголосний швидко набувають здатності відмінюватися за правилами української граматики, наприклад, *налаштування сервера, запит до хостингу, модернізація інтерфейсу*. Проте в технічних текстах зберігається значна кількість невідмінюваних слів або абревіатур, що вимагає особливої уваги у процесі формування синтаксичних конструкцій [3]. Специфіка наукового мовлення вимагає чіткої родової ідентифікації запозичених слів. До того ж часто спостерігається процес активного дериватотворення — появи нових слів на основі запозичених коренів за допомогою українських афіксів, наприклад, *гуглити, логінитися*, що свідчить про глибоку асиміляцію лексем у мовну систему.

Важливим аспектом функціонування англіцизмів є методи їх введення в науковий обіг. Виділяють такі основні підходи:

1. Транслітерація та транскрипція: буквальна або звукова передача форми слова – *скриншот, фішинг, браузер, сервер, домен*.

2. Калькування: дослівний переклад структурних частин слова або словосполучення – *хмарне сховище* від *cloud storage*, *багатозадачність* від *multitasking*, *соціальна мережа* від *social network*.

3. Описовий переклад: застосовується для безеквівалентної лексики, коли запозичення не має прямого відповідника і потребує роз'яснення змісту – *материнська плата* як основна частина комп'ютера, *кеш-пам'ять* як надшвидка пам'ять для тимчасового зберігання даних [4].

Окрему увагу варто приділити аналізу тематичних груп. В ІТ-сфері терміни *фреймворк, бек-офіс, інтерфейс, скрипт, юзабіліті* уже стали термінологічним стандартом [5]. У сфері менеджменту та економіки активно функціонують такі одиниці як *бенчмаркінг, краудфандин, лізинг, маркетинг*. Використання англійського терміна часто є більш семантично містким. Наприклад, термін *бенчмаркінг* охоплює комплекс процесів порівняльного аналізу та впровадження найкращого досвіду, який в українській мові вимагав би цілого речення для пояснення. Так само термін *дедлайн* у технічній документації сприймається фахівцями швидше, ніж описова конструкція «кінцевий термін подання звітності».

Проте в сучасній лінгвістиці гостро постає питання «виправданих» та «невиправданих» запозичень. Виправданими є слова, що позначають унікальні технологічні об'єкти, як-от *3D-принтер, криптовалюта, смарт-технології, нейромережа*. Невиправданим вважається надмірне використання англіцизмів за наявності точних українських відповідників, що призводить до «засмічення» наукового стилю. У професійному середовищі фахівців технічних галузей часто спостерігається зловживання сленгізмами, як-от *фіксити* (виправляти), *дебажити* (налагоджувати), *апгрейд* (модернізація), що може негативно впливати на загальну культуру наукової мови [4]. Таке надмірне наповнення мовлення іншомовними елементами іноді призводить до «відчуження» мовлення професійної групи від загальнолітературної мови, що спричиняє труднощі у комунікації представників різних вікових груп.

Семантична трансформація є фінальним етапом засвоєння. Багато англіцизмів у технічному контексті зазнають звуження семантики порівняно з мовою-джерелом. Наприклад, слово *драйвер* в англійській мові має широку семантику, проте в українській технічній мові воно зафіксоване виключно як програмний засіб для керування апаратною частиною. Це свідчить про те, що українська мова не просто пасивно копіює запозичену лексику, а активно переробляє її під власні потреби, виокремлюючи лише необхідні змістові відтінки [1].

Окремим чинником впливу є функціонування мовлення в цифровому середовищі. Засоби масової інформації та фахові видання виступають головними трансляторами неолексем. Саме через наукові публікації та технічну документацію відбувається первинна асиміляція англіцизмів [2]. Важливо враховувати і соціолінгвістичний аспект: ставлення самих фахівців до використання англіцизмів у діловому спілкуванні часто є позитивним через прагнення до лаконічності та професійної точності [3].

Отже, іншомовні запозичення є потужним ресурсом для розвитку та модернізації термінології української науки. Процес їхньої адаптації відображає готовність мовної системи до сприйняття інновацій. Водночас для збереження мовної самобутності важливим є дотримання оптимального

співвідношення між використанням міжнародних термінів і розвитком питомих відповідників. Подальше вивчення механізмів асиміляції англіцизмів дозволить виробити практичні рекомендації щодо впорядкування новітньої термінології та її лексикографічної фіксації у фахових словниках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Попова Н. О., Петрова О. Б. Аспекти засвоєння англіцизмів у сучасній українській мові новітнього періоду // Вісник Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. 2012. С. 1–8.
2. Дьолог О. С. Тенденції новітнього запозичення й адаптації англіцизмів у сучасній українській мові // Філологічні науки. 2020. С. 1–4.
3. Савіна Ю. О., Ласкава Ю. В. Функціонування англіцизмів у професійному мовленні // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Т. 34, № 3. С. 61–65.
4. Чернуха В., Велика А. Функціонування англіцизмів у мові сучасної української молоді // Молодий вчений. 2023. № 1. С. 44–50.
5. Краснопольська Н., Ярошевич І. Сучасні тенденції розвитку української термінології менеджменту // Слов'янські мови в європейському контексті. 2023. Вип. 29. С. 34–40.

***Воронова Ірина Олександрівна** – студентка групи СА-25б, факультету інтелектуальних інформаційних технологій та автоматизації, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: irav78805@gmail.com*

***Горчинська Людмила Володимирівна** – старший викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: amila5@ukr.net*

***Voronova Iryna Oleksandrivna** – student of group SA-25b, faculty of intellectual information technologies and automation Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: irav78805@gmail.com*

***Gorchynska Lyudmila Volodymyrivna** – senior lecturer of the Department of Linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: amila5@ukr.net*